КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра економічної та соціальної географії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник декана з навчальної роботи
Володимир ПАСЬКО
12.12. 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ГЕОГРАФІЯ НАСЕЛЕННЯ ТА РОЗСЕЛЕННЯ

для студентів

галузь знань **С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини**
спеціальність **С6 Географія та регіональні студії**
освітній рівень **бакалавр**
освітня програма **Урбаністика та міське планування**
вид дисципліни **обов'язкова**

Форма навчання	**денна**
Навчальний рік	**2025/2026**
Семестр	**2**
Кількість кредитів ECTS	**3**
Мова викладання, навчання та оцінювання	**українська**
Форма заключного контролю	**іспит**

Викладач:

Запотоцька Вікторія Анатоліївна, *кандидат географічних наук, доцент кафедри економічної та соціальної географії*

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____(_____) «__»___ 20__р.
на 20__/20__ н.р. _____(_____) «__»___ 20__р.

КИЇВ – 2025

Розробник: Запотоцька Вікторія Анатоліївна, *кандидат географічних наук, доцент кафедри економічної та соціальної географії*

ЗАТВЕРДЖЕНО
Завідувач кафедри економічної та соціальної географії
_____ професор Костянтин МЕЗЕНЦЕВ

Протокол № 5 від 20 листопада 2025 р.

Схвалено науково - методичною комісією географічного факультету

Протокол № 10 від 11 грудня 2025 р.
Голова науково-методичної комісії _____ доцент Наталія КОРОГОДА

ВСТУП

1. Мета дисципліни - ознайомлення студентів із об'єктно-предметною сутністю географії населення, формування здатності розв'язання складних спеціалізованих задач та практичних проблем з географії населення із використанням теоретичної бази та методичного апарату географії населення, набуття знань про територіальні відмінності процесу природного відтворення населення, формування кількості і складу, розміщення населення, формування систем розселення, урбанізаційні процеси, міграції, зайнятість та спосіб життя.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. Успішне опанування дисциплін «Суспільна географія», «Вступ до урбаністичних студій», «Природнича географія».
2. Вміти користуватися різноманітними джерелами інформації про населення, аналізувати їх і формулювати висновки, графічно відображати статистичну інформацію, створювати картосхеми.

3. Анотація навчальної дисципліни: навчальна дисципліна спрямована на вивчення особливостей демографічної ситуації в сучасному світі, в окремих його регіонах та Україні; особливостей формування загальної кількості населення світу та окремих регіонів, процесів відтворення населення; статево-вікового, расово-етнічного, релігійного складу населення. Окремими складовими дисципліни є вивчення характеру розселення населення окремих регіонів світу, типів поселень, класифікацій міст за різними критеріями, проявів урбанізації, трудових ресурсів та особливостей зайнятості населення в регіонах світу.

3. **Завдання** вивчення дисципліни полягає в:

- Здатності зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку географії населення та розселення, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій (ЗК08).
- Цінуванні та повазі різноманітності та мультикультурності (ЗК14).
- Здатності здійснювати оцінку факторів, аналізу ризиків та загроз економічного, соціального, політичного та екологічного характеру в області географії населення та розселення (СК05).

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність*)		**Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання**	**Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання**	**Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни**
Код	**Результат навчання**			
1.1	історію географічного вивчення населення, теоретичні основи географії населення, методи дослідження;	*Лекція, практичне заняття, самостійна робота*	*Виконання практичних робіт, виконання творчих аналітично-розрахункових робіт, тематична контрольна робота (тести), іспит*	*до 5%*
1.2	основи організації переписів населення, реєстри, поточний облік і спеціальні обстеження населення, історію переписів населення;	*Лекція, практичне заняття, самостійна робота*		*до 5%*
1.3	історичні аспекти виникнення населення та заселення континентів;	*Лекція, практичне заняття, самостійна робота,*		*до 5%*
1.4	кількісні та якісні характеристики населення світу та регіонів, просторові тенденції народжуваності, смертності, середньої тривалості життя, природного приросту населення, режими відтворення населення, концепцію демографічного переходу, статевий та віковий склад населення;	*Лекція, практичне заняття, самостійна робота*		*до 5%*
1.5	сутність та ознаки соціальної структуризації суспільства, регіональні особливості формування та використання працересурсного потенціалу, освітній рівень населення;	*Лекція, практичне заняття, самостійна робота*		*до 5%*
1.6	форми розселення населення;	*Лекція, практичне заняття, самостійна робота*		*до 5%*
1.7	сутність, види, типи та особливості міграцій, історію та сучасні міграційні процеси у світі та Україні;	*Лекція, практичне заняття, самостійна робота*		*до 5%*
1.8	основи етнічної географії, концепції та класифікації етносів; класифікації релігій, географію цивілізації;	*Лекція, практичне заняття, самостійна*		*до 5%*

		робота		
1.9	сутність та соціально-економічні аспекти рівня життя населення;	*Лекція, практичне заняття, самостійна робота*		*до 5%*
1.10	глобальні проблеми народонаселення.	*Лекція, практичне заняття, самостійна робота*		*до 5%*
2.1	використовувати загальнонаукові та конкретно-наукові методи при дослідженні населення та розселення;	*Лекція, практичне заняття, творчі аналітико-розрахункові роботи, самостійна робота*	*Виконання практичних робіт, виконання творчих аналітично-розрахункових робіт, тематична контрольна робота (тести), іспит*	*до 30%*
2.2	досліджувати джерела статистичної інформації з географії населення, аналізувати історію переписів населення в Україні та світі;	*Лекція, практичне заняття, самостійна робота*		
2.3	збирати, обробляти та аналізувати інформацію про кількість населення світу, окремих регіонів та країн, аналізувати просторові тенденції природного відтворення населення, шлюбність і сімейний склад населення;	*Лекція, практичне заняття, творчі аналітико-розрахункові роботи, самостійна робота*		
2.4	досліджувати та розрізняти соціальну структуризацію суспільства, аналізувати освітній рівень населення та працересурсний потенціал;	*Лекція, практичне заняття, самостійна робота*		
2.5	оцінювати та аналізувати особливості розміщення міського та сільського населення, проводити аналіз урбанізаційних процесів у світі;	*Лекція, практичне заняття, самостійна робота*		
2.6	аналізувати історичні та сучасні особливості міграції;	*Лекція, практичне заняття, самостійна робота*		
2.7	аналізувати підходи до розуміння сутності етносу та категорії нація, проводити аналіз класифікації етносів у	*Лекція, практичне заняття,*		

	світі, аналізувати етнічні особливості розвитку територій України та світу;	*самостійна робота*		
2.8	визначати основні характеристики, процеси, історію особливостей способу життя, рівня життя та якості життя.	*Лекція, практичне заняття, самостійна робота*		
3	**комунікація**: використовувати комунікативні навички і технології, ініціювати запровадження методів комунікативного менеджменту на практиці, виявляти державницьку і громадянську позицію, вміти реалізувати свої права та обов'язки як члена суспільства.	*Лекція, практичне заняття, самостійна робота*	*Виконання творчих аналітично-розрахункових робіт*	*до 10%*
4. автономність та відповідальність*: продемонструвати розуміння особистої відповідальності за професійні та/або управлінські рішення в системі оцінки населення та аналізу процесів розселення при:*				
4	аналізі та прийнятті управлінського рішення в системі демографічного розвитку, розселення населення, міграційних процесів, використання трудових ресурсів, етнічних особливостей розвитку.	*Лекція, практичне заняття, самостійна робота*	*Виконання практичних робіт, виконання творчих аналітично-розрахункових робіт, іспит.*	*до 10%*

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни / Програмні результати навчання	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	1.6	1.7	1.8	1.9	1.10
ПРН01. Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії географії, регіональних студій, соціології, економіки, світоглядних наук.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
ПРН04. Знати закономірності виникнення, формування, функціонування та розвитку міст та регіонів, вміти виявляти тенденції, аналізувати фактори, ризики та загрози соціально-економічних та просторових трансформацій у міському та регіональному розвитку.		+		+	+	+	+	+	+	+
ПРН10. Дотримуватися морально-етичних аспектів досліджень, академічної доброчесності, професійного кодексу поведінки, прав у сфері інтелектуальної власності.										

Результати навчання дисципліни / Програмні результати навчання	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	2.6	2.7	2.8	3	4
ПРН01. Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії географії, регіональних студій, соціології, економіки, світоглядних наук.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

ПРН04. Знати закономірності виникнення, формування, функціонування та розвитку міст та регіонів, вміти виявляти тенденції, аналізувати фактори, ризики та загрози соціально-економічних та просторових трансформацій у міському та регіональному розвитку.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
ПРН10. Дотримуватися морально-етичних аспектів досліджень, академічної доброчесності, професійного кодексу поведінки, прав у сфері інтелектуальної власності.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

7. Схема формування оцінки

Форми оцінювання: рівень досягнення всіх запланованих результатів навчання визначається за результатами виконання практичних робіт, творчих аналітично-розрахункових робіт, написанням письмових контрольних робіт, іспиту.

Питома вага результатів навчання у підсумковій оцінці за умови її опанування на належному рівні така:

- результати навчання – **1.1 – 1.10 (знання)** – до 5% за кожен;
- результати навчання – **2.1-2.9 (вміння)** - до 30%;
- результати навчання – **3 (комунікація)** - до 10%;
- результати навчання – **4 (автономність та відповідальність)** - до 10%

7.1. Організація оцінювання.

У курсі *передбачено 2 змістових частини.* Заняття проводяться у вигляді лекцій, практичних занять. Передбачено виконання творчих аналітично-розрахункових робіт. Завершується дисципліна **іспитом.**

Упродовж семестру, після завершення відповідних тем, проводяться тематичні письмові контрольні роботи.

Умови допуску до іспиту: рекомендований мінімум для допуску до іспиту – 36 балів. Студенти, які набрали сумарно меншу кількість балів ніж рекомендований мінімум (36 балів) для отримання допуску до іспиту виконують додаткове самостійне завдання (написання реферату).

Підсумкове оцінювання у формі іспиту проводиться в письмовому форматі. Максимальна кількість балів під час іспиту – 40, мінімальна кількість балів, що додаються до семестрових – 24 (60% максимальної кількості балів, відведених на іспит).

Загалом формування оцінки спирається на «Положення про організацію освітнього процесу у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка» (друга редакція), що введено в дію наказом ректора № 170-32 від 11 квітня 2022 року.

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№	Назва теми	Кількість годин		
		Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Змістова частина 1. **Основи демогеографії та географії праці**				
1	***Тема1***. Розвиток географії населення як науки	2		6
2	***Тема 2***. Джерела статистичної інформації з географії населення	2	2	6
3	***Тема 3***. Демографічний розвиток людства	4	2	4
4	***Тема 4***. Географія праці	4	2	6
Змістова частина 2. **Географія розселення, міграцій та способу життя. Етнічна географія.**				
5	***Тема 5***. Географія розселення	4	2	4
6	***Тема 6***. Географія міграції	4	2	6
7	***Тема 7***. Етнічна географія	4	1	6
8	***Тема 8***. Географія способу життя	2	1	4
9	***Тема 9***. Глобальні проблеми народонаселення	2	2	6
	РАЗОМ	***28***	***14***	***48***

Загальний обсяг ***90*** *год.,* в тому числі:
лекції ***– 28*** *год.;*
практичні заняття – ***14*** *год,*
самостійна робота ***- 48*** *год.*

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна:

1. Анісімова Г.М., Молнар Й.Й., Молнар Д.С. Географія населення: курс лекцій. Ужгород: СП «ПоліПрінт», 2012. 212 с.
2. Гудзеляк І.І. Географія населення: навчальний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 126 с.
3. Гудзеляк І.І. Збірник тестових завдань з курсу "Географія населення" для студентів географічного факультету. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2010. 88 с.
4. Соціальна географія: підручник. За ред. Л. Нємець та К. Мезенцева. Київ: Фенікс, 2019. 304 с.

Додаткова

1. Гукалова І.В. Якість життя населення України: суспільно-географічна концептуалізація. Монографія. Київ: МВС України, 2009.
2. Джаман В.О., Круль В.П., Чернюх Г.Я. Демогеографія. Навчальний посібник. Чернівці: Рута, 2002.
3. Дністрянський М.С. Етногеографія України: Навчальний посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008.
4. Дронова О. Л. Геоурбаністика : навчальний посібник. Київ: ВПЦ "Київський університет", 2014. 419 с.
5. Заставецька О.В., Заставецький Б.І., Ткач Д.В. Географія населення України: Навчальний посібник. Тернопіль, 2007.
6. Культура і побут населення України: Навчальний посібник. Наулко В.І. та ін. Київ: Либідь, 1991.
7. Мезенцев К.В., Мезенцева Н.І., Мостова І.О., Сайчук В.С. Географія праці: сучасні концепти та ринки праці регіонів: навчальний посібник. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2014. 190 с.
8. Олійник Я. Б., Степаненко А. В. Вступ до соціальної географії: Навчальний посібник. Київ: Знання, 2000.
9. Олійник Я.Б., Запотоцький С.П., Запотоцька В.А. Ринок житла Київського регіону: суспільно-географічний вимір: монографія. Київ: ВПЦ "Київський університет", 2019. 172 с.
10. Покляцький С.А. Умови життя населення великих міст України: суспільно-географічне дослідження: монографія. Київ: Наук. думка, 2016.
11. Полтораков О. Ю., Брайчевський Ю. С., Запотоцька В.А. Геополітичні регіони Європи як інтелектуальний конструкт: виклики позиціонування України. Український географічний журнал (Ukrainian Geohraphical Journal) 2024 (4), 64-74. DOI: https://doi.org/10.15407/ugz2024.04.064
12. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії: Навчальний посібник. Одеса: Астропринт, 2009.
13. Шаблій О.І. Суспільна географія. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2015.
14. Branko Milanovic. Global Inequality: A New Approach for the Age of Globalization. Harvard University Press, 2016.
15. Cordon, Raymond G. Ethnologue: Languages of the World, Fifteens edition. Dallas, International, 2005.

16. Clemens M. Migration is a Form of Development: The Need for Innovation to Regulate Migration for Mutual Benefit. UN Population Division, Technical Paper No. 2017/8. New York: United Nations.
17. Jennifer Hunt. The impact of immigration on the educational attainment of natives. Journal of Human Resources, 52 (4): 1060–1118.
18. Zapototskyi S., Zapototska V., Holub Y., 2020. Socio-environmental aspects of provision of landscaping in the city of Chernihiv. Visnyk Kyivskogo nacionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Geografiya. 1/2 (76/77), 44-53. doi: 10.17721/1728-2721.2020.76-77.6

В) Інформаційні ресурси:

Державна служба статистики України	https://www.ukrstat.gov.ua/
Інститут демографії та досліджень якості життя імені Михайла Птухи	https://www.demography.org.ua/
Організація Об'єднаних Націй (ООН)	http://www.un.org/en/index.html
Представництво ООН в Україні	http://www.un.org.ua/ua/
Фонд народонаселення ООН	http://www.unfpa.org/
Фонд народонаселення ООН в Україні	http://www.unfpa.org.ua/
Програма ООН з населених пунктів	http://unhabitat.org/
Дитячий фонд ООН	http://www.unicef.org/
Програма ООН-жінки	http://www.unwomen.org/en
Управління Верховного комісара ООН у справах біженців	http://www.unhcr.org/
Організація ООН з питань освіти, науки і культури	https://www.unesco.org/en
Міжнародна організація праці	http://www.ilo.org/global/lang--en/index.htm
Міжнародна організація з міграції	http://www.iom.int/
Всесвітня організація з охорони здоров'я	http://www.who.int/en/
Статистична комісія ООН	http://unstats.un.org/unsd/default.htm
Світовий банк	http://www.worldbank.org/
Рада з народонаселення	http://www.popcouncil.org/
Бюро інформації про населення	http://www.prb.org